

Gebouw op maat, onderwijs op maat Dwalen door de leertuin

Steeds vaker richten aoc-locaties grotere leerruimtes in waar groepen leerlingen aan het werk zijn, met op de achtergrond de docent. Sommige werken er al volop mee, met wisselende ervaringen, bij anderen is het onderdeel van nieuwbouw en nieuwe onderwijsplannen.

Bij een verhaal over de inrichting van het schoolgebouw en hoe de leerlingen er bezig zijn, zouden schetsen in vogel-perspectief, inclusief poppetjes, niet misstaan. Die schetsen zijn er niet, maar je kunt je er wel iets bij voorstellen: veel ruimte en beweging, weinig vaste lijnen (lokaalmuren) en zeker geen rijen poppetjes in treinopstelling (in de klas aan het bureau).

Onderwijsondersteuner Jan Koster van J2K Edudesign, specialist op dit gebied, ziet een leerplein als een inspirerende omgeving in de vorm van een echt plein, waarvan de onderliggende structuren niet zichtbaar zijn. Op een vmbo-school

kan het de plek zijn waar leerlingen van verschillende afdelingen van de school in één leeromgeving werken aan betekenisvolle opdrachten. “Geen reeks zaag-oefeningen, maar een kastenwand maken in opdracht van de plaatselijke peuterspeelzaal.” Theorie en praktijk in een contextrijke omgeving, waar je leert van en met elkaar om ook nog de sociaal-communicatieve competenties te ontwikkelen.

Leertuinen of –pleinen horen blijkbaar bij het competentiegericht leren. Er is en wordt letterlijk en figuurlijk heel wat verbouwd en verschoven op de aoc’s. Koster: “De onderbouw van het vmbo

Leertuin: een open en transparant leerlandschap

gebruikt leertuinen met name bij het algemeen vormende onderwijs, als onderdeel van de praktijk. De leerlingen werken in een grote ruimte samen of zelfstandig, met de docent als begeleider. In de bovenbouw is er meer vakintegratie en wordt geleerd vanuit de sector. Van buiten naar binnen dus. Daarnaast is er het buitenschools leren. Hoe lager het niveau, hoe meer praktijksimulaties binnen school, al dan niet volgens een werkplekkenstructuur.”

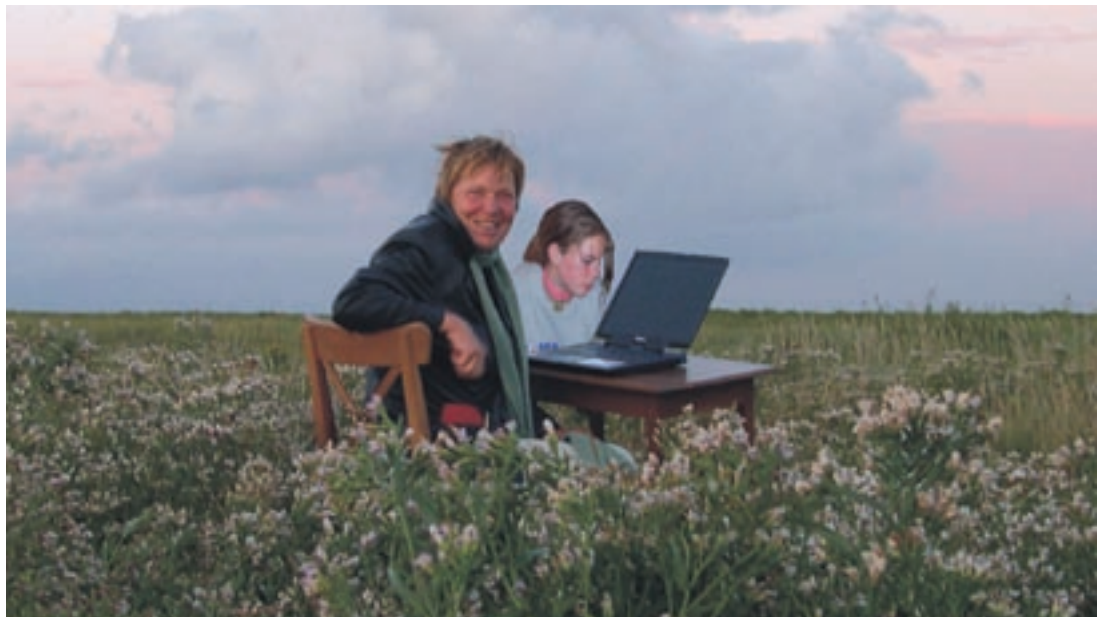
Grensvervaging

Koster vindt dat met deze ontwikkeling de grens tussen vmbo en mbo vervaagt. Scholen spelen met de programmakeuze en de ontwikkeling van de leerling, zodat die makkelijker de stap van vmbo naar mbo maakt. Zo vertelt hij dat CI-TAVERDE College werkt aan plannen waarbij sprake is van een team 1 (bovenbouw vmbo) en een team 2 (onderbouw mbo niveau 1 en 2).

Die grensvervaging tussen vmbo en mbo is er bijvoorbeeld op het Wellant-college in Gorinchem. Teamleider Ab Wessels ziet de overgang kleiner worden. “Nu haken leerlingen al bij elkaar aan in workshops. Havisten onder de mbo-ers wonen technische workshops bij van de vmbo-bovenbouw. Andersom zijn er vmbo-ers die op sommige vlakken al aan mbo-kennis toe zijn.” Wessels voorziet een nieuwe, derde plek, die bovenbouw vmbo en onderbouw mbo combineert.

Op het mbo in Gorinchem werkt men met het Selfmade-concept, dat neerkomt op nieuw leren in de cks. Elke leerling heeft een individueel rooster, een onderwijspalet van workshops en presentaties. De school zit tijdelijk in een ‘star en hokkerig’ kantoorpand. Een nieuw vmbo-mbo wordt momenteel ontworpen. “De omgeving past nu dus nog niet bij het Selfmade-onderwijs. Dat is echter

Op een plein kan van alles gebeuren. Elke dag, elk uur, ziet het er anders uit

niet het belangrijkste. Dat is het leerarrangement: hoe benader je de leerling? En verder de teamspirit en de plek bij bedrijven, met vaak veel faciliteiten die wij niet kunnen bieden.” Het voordeel vindt Wessels dat nu goed kan worden bedacht wat voor een schoolgebouw ze nodig hebben. “De kern is: flexibele ruimtes die je kunt aanpassen aan wat er gebeurt, een hoorcollege of workshops. Veel licht en moderne, digitale faciliteiten. Binnen het gebouw komen *meeting points* voor prestaties en contacten met bedrijfsleven. Ons nieuwe gebouw moet over twintig jaar, met het onderwijs dat er dan is, nog bruikbaar zijn.”

Loslaten

Dan in vogelvlucht naar het vmbo in Naaldwijk (Holland Accent). Hier verschilt de mix aan competentiegerichtheid per afdeling. De leerlingen kader en gemengd werken met het zogenaamde LDP, leren door prestaties, met veel theorie erin verweven. Ze maken een plan van aanpak waarna ze de praktijkdocent inschakelen en workshops doen in lokalen. Voor de bbl-ers (methodiek: Jobbing) ligt de nadruk op de praktijk. In het schoolgebouw zijn echter geen leerpleinen of bijvoorbeeld een balie met bloemenwinkel nagebouwd. Wat men hier heeft gedaan is investeren in een aantal lokalen om deze beter ge-

schikt te maken voor het zelfstandig werken aan praktijkopdrachten of workshops. “Met een andere indeling zijn er plekken gecreëerd om ‘het echte werk’ te kunnen simuleren”, zo vertelt teamleider van het team Praktijk Jolanda Sieders.

Een grote, centrale leertuin hebben ze op Het Kwadrant, de groene vmbo-school in Weert: een ruimte met grotere en kleinere halfopen ruimtes. De computers staan in een ovaal in het midden. Deze is afgesloten door glazen wanden. Andere plekken zijn afgesloten met halfhoge wanden. In de leertuin staan pc's, laptops, een beamer en mobiele whiteboards. Van bovenaf gezien veel beweging dus, veel ruimte, maar ook volop lijnen. In de leertuin werken leerlingen van alle leerjaren en niveaus een dagdeel, het andere dagdeel hebben ze praktijk. Hij is met name bedoeld voor avo, gekoppeld aan de praktijk. Maar dat loopt nog niet zoals ze graag zouden zien, zegt Ruud Wolfs, sectorleider groen. Hij noemt als voorbeeld het bespreken van het stageverslag in de lessen Nederlands. “De docent, met het eindexamen in zijn hoofd, is bang dat hij aan onderdelen niet toekomt als hij die verslagen gaat bespreken.”

Het idee is dat de leerlingen meer in beweging moeten komen. Letterlijk en figuurlijk. “We starten samen de dag

Een schets van een leertuin: open, kleurrijk en vol beweging

waarna de leerlingen uitwaaiëren om allerlei verschillende dingen te doen. De-gene die na een half uur klaar is achter de microscoop met de biologieopdracht kan aan Engels beginnen en hoeft niet te wachten op de leerling die er ander-half uur over doet.” In de praktijk lukt dit helaas nog niet goed, zegt Wolfs. En dat komt zijns inziens vooral door de docenten die behoefte hebben aan houvast en de traditionele manier van werken nog moeilijk kunnen loslaten. “We krijgen de leerlingen alleen in beweging door de manier waarop wij de stof aanbieden. Zij willen wel.” Wolfs vindt het wel belangrijk om ook klassikale momenten te hebben. “Niet alle leerlingen kunnen de vrijheid van de hele dag alleen aan opdrachten werken aan. Bovendien is dat niet boeiend.”

Klassikaal

Bij verbouw of nieuwbouw wordt het leerplein-concept veelal omarmd als uitgangspunt. Zoniet op het vmbo in Meppel (AOC Terra). Voor deze school draait het om variatie en differentiatie, in een min of meer traditionele setting. Directeur Fokke Rosier: “Wij kiezen niet voor één didactische aanpak met een centraal leerplein. Er wordt zowel klassikaal, individueel als in groepen gewerkt.” Hij noemt als voorbeelden de onderbouw die thuiswerkvrij onderwijs heeft, waarbij het tempo en de verdieping per leerling verschilt en de bovenbouw waar de

combinatie van groen en ondersteunende vakken plaatsvindt in de werkplekkenstructuur. Het nieuwe vmbo-gebouw (start bouw begin 2008) wordt van buiten net zo transparant als buurman mbo, maar van binnen zal het een stuk minder open zijn. De vmbo-vestiging kiest voor lokalen die transparant zijn richting de ‘verkeersruimten’. Niet hetzelfde als een traditioneel ‘klassen- en gangenstelsel’ volgens Rosier. “De klassen kun je vergroten door de grote, lichtdoorlatende schuifdeuren open te zetten, je kunt ze combineren, voor duo-teaching bijvoorbeeld, of je kunt laten werken in het lokaal én het naastgelegen studieplein.” Er zijn straks namelijk drie verdiepingen met op elke verdieping zo’n studieplein. Rosier vindt een belangrijk argument voor deze keuze ‘de omgeving, die moet erin geloven’. “Ouders zijn hier niet klaar voor het idee van hun kind op een groot leerplein tussen tientallen leerlingen aan het werk.” Wanneer de bouw in Meppel start, zal Helicon Opleidingen Eindhoven al een compleet verbouwd vmbo-gebouw betrekken. ‘Vernieuwbouw’, noemt men het, die aansluit bij het nieuwe leerconcept volgens het scenario veel loslaten, maar niet alles. Vestigingsdirecteur Peter Schuttelaars: “Een collega vertelde zijn team over een school waar de leerlingen vijf dagen in de week acht uur per dag les krijgen. Een uurtje natuurkunde, een uurtje Nederlands, twee

uurtjes gym.... Dat leek het team verschrikkelijk: ‘Waar staat die school dan?’ Hier, was het antwoord.”

De bedoeling is dat dit gaat veranderen, en het nieuwe leren kan niet zonder de nieuwe architectuur in Schuttelaars optiek. De leerlingen werken straks individueel of in kleine groepjes in hun eigen tempo, in onderwijs op maat. In de verbouwde school wordt gewerkt in zes leergebieden, met onder andere Exact, Groen & techniek en Dier. De onderbouw werkt thematisch, de bovenbouw volgens het principe van contextrijk leren.

Leergebieden

Elk leergebied heeft een eigen (digitale) leeromgeving, op een eigen leerplein, met eigen docenten die werken in teamverband. De docent ondersteunt de leerlingen vakinhoudelijk en als coach. Er is een enkel instructielokaal en er zijn ruimtes voor sociaal verkeer. Gedurende de week rouleren de leerlingen over de leergebieden. Daar hebben leerlingen en docenten hun eigen digitale mogelijkheden. “Dat brengt rust in de school en duidelijkheid naar leerlingen.” Voor de herfstvakantie draaiden ze twee weken proef. Schuttelaars: “In de ruimtes die aangepast waren aan de nieuwe vorm van leren verliep dat goed, in de oude werkruimtes minder. Het nieuwe leren en de nieuwe architectuur horen helemaal bij elkaar.” Na het proefdraaien bleek verder dat docenten die van tevoren minder hard aan de veranderingen hadden gewerkt minder positief waren over de nieuwe vorm van leren. “Veranderen is hard werken. Met elkaar zijn de docenten verantwoordelijk voor het programma, voor de groepsindeling, de verdeling van de ruimte en de faciliteiten. Ze spreken elkaar meer aan op hoe en wat ze doen. Ze bemoeien zich dus ook met andere vakgebieden, al is dat eerst nog wat vreemd.” Na het vmbo in Eindhoven gaan leerlingen groen met name naar Deurne, Boxtel en Helmond. Die laatste twee vestigingen krijgen eveneens nieuwbouw (Boxtel verhuist naar Den Bosch) waar de prille mbo-ers hun manier van leren kunnen voortzetten. □